

הקלות הבלתי נסבלת של ההאשמה

תמר הרמן

מיליוני מילים כבר נשפכו על "התכווצות" העולם, על "הכפר הגלובלי" ובכלל זה על הגלישה של אופנות, מגמות כלכליות, חידושים טכנולוגיים, ולהבדיל מגפות, מעיר לעיר, ממדינה למדינה ואף מיבשת ליבשת. הודות לתחבורה הקלה ולתקשורת ההמונים, עובר העולם תהליך של והידמות במהירות שלא נודע כמותה: הייחודי והמסורתי הולכים ונעלמים. כולם לובשים ג'ינס וטי שירט והתמוטטות וול סטריט מהדהדת ומערערת את הכלכלות הלאומיות מטוקיו ועד בואנוס איירס. הוא הדין בתרבויות פוליטיות, שבעבר הבדילו את יפאן מארה"ב את גרמניה מצרפת, את הודו מבריטניה או את ישראל ממדינות ערב וכיום הן מגלות יותר ויותר מאפיינים דומים לטוב ולרע.

האופטימיסטים רואים בעיקר את הטוב שבכך: צמצום זרות ושוני מקטין את הסיכון לאי הבנות ותקלות תקשורת בין-תרבותית המולידות במקרים רבים סכסוכים ואף מלחמות. הפסימיסטים לעומת זאת חוששים שקיצור המרחקים הפיסיים והתודעתיים, יגרום לכך שממש כמו שפעת העופות והחזירים, גם "שפעות פוליטיות" כאלה ואחרות ידביקו בזמן קצר מאוד אוכלוסיות גדלות והולכות. הסיכון שכך יקרה מתעצם כמובן ככל שהבעיות שעומדות על סדר היום במקומות שונים בעולם הופכות דומות יותר ויותר גם הן. כך, התפשטות הפונדמנטליזם האיסלמי מאינדונזיה ועד פורטלנד ארה"ב היא דוגמה המפחידה רבים. אלא שלא כל המחלות הפוליטיות באות לידי ביטוי בתמרות אש ועשן. אחת המחלות הפוליטיות המסוכנות ביותר, דווקא משום שהיא מערערת את יסודות האחריות הציבורית ברחבי העולם באופן כמעט לא מורגש, היא התפשטות התפיסה, הבאה לידי ביטוי ובסרטים, סדרות טלוויזיה ותוצרים תרבותיים רבים אחרים ומתחזקת כתוצאה מהצפייה בהם, כי בכל אשמה "המערכת".

אלא ש"המערכת" שעליה מלינים כיום מהודו ועד כוש, למעשה אינה קיימת. מה שיש בכל מקום הוא אנשים בתפקידים וכללי פעולה שגם אותם קובעים אנשים מן השורה. חלק מנושאי התפקידים מבצעים את המוטל עליהם על הצד הטוב יותר, ואחרים – פחות. חלק מהכללים הם הגיוניים וראויים, וחלקם – פחות. ואולם ההכרה בכך קשה; זאת משום שפירושה פירוק של אותה יישות דמונית מדומינת וחסרת פנים, שקל להטיל על שכמה את האחריות לכל מה שמציק ומזיק ולא לעשות מעשה או לקחת אחריות אישית למעשים ומחדלים.

ההכרה שאין "מערכת" אלא רק אנשים בתפקידים, מעמידה כל אחד ואחת מראש הממשלה ועד נהג המונית מול הראי ומחייבת חשבון נפש באיזו מידה כולנו ממלאים את תפקידינו אנו כשורה. רק מענה כנה על השאלה הנוקבת הזו ישפר את העתיד המשותף וישים קץ למעגל העיוועים (או האיוולת) שבו הכבאי מאשים את "המערכת הרפואית", הרופא מאשים את "מערכת החינוך", המורה מתלונן על אזלת היד של "מערכת אכיפת החוק", השוטר שופך את מררתו על "מערכת גביית המס", פקיד מס ההכנסה מותח ביקורת על "המערכת הפוליטית", הפוליטיקאי תולה את האחריות לכשלונות על המערכת הבנקאית, הבנקאי מטיל ספק בכשירותה של "המערכת הצבאית", ואילו מפקד הצבא הסבור כי שירותי הכבאות "לא התריעו בזמן" וחוזר חלילה.